

ДОРОШ Г. Л.

Київський національний університет імені Тарса Шевченка

ТЕСТУВАННЯ ЯК МЕТОД ДІАГНОСТИКИ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

В статті висвітлюються сутність, функції, специфічні характеристики, переваги і недоліки тестування як метода педагогічного оцінювання результатів навчання іноземних мов.

Ключові слова: оцінювання, тест, дидактична функція, педагогічне вимірювання, шкала, інтерпретація.

В статье освещаются сущность, функции, специфические характеристики, преимущества и недостатки тестирования как метода педагогического оценивания результатов обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: оценивание, тест, дидактическая функция, педагогическое измерение, шкала, интерпретация.

The article illuminates the essence, functions, specific characteristics, advantages and drawbacks of testing as the method of evaluating the results of teaching foreign languages.

Key words: evaluation, test, didactic function, pedagogical measurement, scale, interpretation.

Процеси інтеграції країн Європи, до яких приєдналася й Україна, створили умови для виникнення спільного Європейського простору вищої освіти з єдиними критеріями, стандартами та вимогами. Одним із визначальних критеріїв Європейської системи вищої освіти є якість професійної підготовки фахівців, невід'ємним компонентом якої є практичне володіння навичками та вміннями іншомовного спілкування (комунікативна компетенція), що забезпечить їм можливість професійної мобільності та входження в міжкультурну професійну комунікацію. Ці вимоги зумовили реорганізацію мовної освіти й стали програмними як для загальнодержавної вищої освіти України, так і для вищої військової освіти, головним завдання яких є підготовка спеціалістів міжнародного рівня. В умовах реформування вищої освіти реалізація поставленої цілі потребує комплексного вирішення проблем удосконалення навчання іноземних мов – як поновлення педагогічних методик та технологій навчального процесу, так і методів контролю й оцінювання якості сформованості набутих знань, мовленнєвих вмінь і навичок іншомовної діяльності, без чого неможливий будь-який педагогічний процес.

Процес навчання та засвоєння іноземних мов (ІМ) передбачає

наявність двох обов'язкових компонентів:

1. Формування іншомовної комунікативної компетенції

(компонентом якої є оволодіння мовленнєвими вміннями у читанні, говорінні, аудіюванні, письмі).

2. Контроль – представлення точної інформації про рівень її сформованості.

У методиці викладання ІМ контроль визначається як самостійна та невід'ємна складова педагогічного процесу, засобом якого є **оцінювання (процес вимірювання результатів навчання)**, а результатом – **оцінка успішності**, яка визначає **відповідність діяльності студентів вимогам конкретної педагогічної системи.**

Контроль виконує особливу роль у навчальному процесі, оскільки без знання результатів оцінювання успішності студентів неможливо визначити якість їх підготовки та знайти шляхи удосконалення методів навчання. Різні аспекти контролю як самостійної складової педагогічного процесу знайшли широке відображення в роботах вітчизняних і зарубіжних учених. Докладно досліджувались сутність, функції, специфічні характеристики, задачі контролю, класифікація його видів, засобів і форм, методи й технології перевірки знань, умінь і навичок студентів в оволодінні іншомовною компетенцією.

Визнаючи важливу роль педагогічного контролю в організації та проведенні процесу навчання ІМ, науковці констатують, що традиційні **методи контролю (усне опитування, письмове опитування, поєднання усного та письмового опитування)** не дозволяють отримати об'єктивну інформацію про навчальну успішність студентів, оцінити реальний рівень якості набутих іншомовних знань, умінь і навичок. Серед недоліків традиційних методів перевірки відмічаються:

Навчання іноземної мови ще багато в чому пов'язане з перевіркою засвоєння мовного матеріалу. П'ятибальна система оцінювання фактично стала чотирибальною, а в деяких випадках – трибальною. “Одиниця” як оцінку вже давно не ставлять у вузах на іспитах. Іспити та заліки здійснюють вибіркочку перевірку знань: із 30 екзаменаційних білетів перевіряється тільки 1/30 частина (1 білет). Оцінка, у багатьох випадках, не об'єктивна, часто залежить від таких факторів, як везіння / невезіння, особиста думка

екзаменатора. Немає чітких критеріїв оцінювання. Суб'єктивна система оцінки результатів навчання не дає можливості студентам самим об'єктивно оцінити свої досягнення, що перешкоджає розвитку самоконтролю як необхідного засобу підвищення рівня засвоєння іншомовного матеріалу в процесі навчання. Відсутній систематичний контроль: здійснення перевірки результатів навчальної діяльності в кінці семестру / року не спонукає студентів до систематичної підготовки – студенти відкладають вивчення програмних матеріалів і не можуть якісно засвоїти великий обсяг інформації за короткий часовий відрізок (період здачі заліку / іспиту).

Одним із головних недоліків сучасної системи педагогічного контролю вважається невідповідність її традиційної організації вимогам часу: не враховуються досягнення сучасних інформаційних технологій, не створюються умови для покращення якості навчання. Нові інформаційні технології сьогодні виступають не тільки як предмет вивчення, але і як інструмент пізнання й передачі знань, надаючи можливість автоматизувати процедуру перевірки, обробки контрольних робіт навчанців і збереження інформації.

Вирішення зазначених проблем зумовило пошук і впровадження таких систем контролю, які дозволяють із більшою точністю діагностувати результати успішності студентів в оволодінні іноземною мовою у вузі. До таких методів контролю у світовій практиці викладання ІМ відноситься тестування – **контроль у формі тестів (тест)**, який у зарубіжних системах освіти використовується **як метод визначення рівня успішності в оволодінні ІМ**.

Метод тестування має вікову історію. Перші педагогічні тести були запропоновані в 1864 році англійцем Дж. Фішером. У 1890 р. американським психологом Дж. Кеттлом для визначення психо-

логічних проб був уведений термін “тест”. Ідеї педагогічного тестування поступово знайшли широку підтримку в США та Британії в дослідженнях Е. Торндайка, К. Стоуна, Б. Вуда, В. Хенмана та ін.

Теоретичні та методологічні аспекти тестування знайшли свій розвиток і відображення також у роботах учених країн бувшого

Союзу: В. Банкевич (1965), І. А. Рапопорт (1979), Ш. А. Амонашвілі (1980), С. А. Фоломкіна (1986), В. А. Коккота (1989), С. Ю. Ніколаєва (1995), О. П. Петрашук (1999), В. С. Аванесов (2002) та ін. Із середини 60-х років тестування застосовується у вузах України.

Слово “тест” у перекладі з англійської означає “випробування” “експеримент”, “перевірка”. Але смисл **наукового поняття “тест” і слова “тест”** не співпадають. Поняття “тест” має два смисли:

1. Тест – це **метод педагогічного вимірювання**, система чітко визначеної сукупності завдань зростаючої складності, які відповідають вимогам форми та змісту й дозволяють виміряти рівень підготовленості тестованих у певній галузі знань.

2. Тест – це **результати застосування методу вимірювання** (у розумінні зарубіжних учених). Це дані, представлені у формі матриць, які підлягають статистичній обробці з метою визначення тестових якостей окремих завдань і тесту в цілому.

Таке розуміння поняття “тест” підтверджує точку зору вчених, згідноз якою тест є одночасно й методом контролю, і результатом педагогічного вимірювання.

Як особлива частина навчального процесу тестовий контроль наділений **загальними дидактичними функціями** педагогічного контролю тасвоїми **специфічними характеристиками**, які підсилюють його контролюючі властивості та виділяють серед інших методів перевірки й оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції.

Під **функцією педагогічного контролю** традиційно розуміється **роль**, яка визначає **вплив контролю на процес навчання ІМ**. Аналіз поглядів педагогів і психологів щодо функцій контролю в педагогічному процесі свідчить про їх різноманітність (діагностична, коригуюча, оцінна, мотивуюча, стимулююча, плануюча, навчальна), що пояснюється неоднозначністю розуміння цілей, задач і сутності контролю як дидактичного поняття.

Серед багатьох відмічених дослідниками функцій педагогічного контролю для тестової перевірки значущими виступають дві

основні дидактичні функції: **1) діагностична** (точне визначення результатів навчання); **2) навчальна**.

Діагностична функція реалізується в діагностиці успішності навчання тестованих, визначенні певного рівня їх комунікативної компетенції, наявності / відсутності конкретної контрольованої якості знання в процесі навчання ІМ.

Навчальна функція контролю у формі тестів полягає в засвоєнні й оволодінні студентами тим чи іншим матеріалом, умінням, діяльністю і включає ряд додаткових функцій, серед яких найбільш важливими є наступні:

1. Функція корекції, удосконалювання й уточнення контрольованого матеріалу. Складання тестів передбачає заздалегідь продуману систематизацію матеріалу, аналіз кожного завдання, виявлення його диференційної здатності, обчислення коефіцієнта кореляції результатів виконання кожного завдання із результатами виконання всього тесту. Із тесту вилучаються завдання, які виконали більше 80 % тестованих, а також ті, що виконали менше 20 % випробуванців.

2. Функція формування вмінь і навичок у мовленнєвій діяльності. Для формування практичних навичок володіння іншомовною діяльністю планується виконання визначеного типу завдань (наприклад тестових завдань із відкритим типом відповіді), які вимагають осмислення та конкретизації, що сприяє закріпленню певних навичок і вмінь у студентів.

3. Функція пам'яті й мислення. Виконання тестових завдань потребує знання матеріалу, вмінь аналізувати й порівнювати, запам'ятовувати та осмислювати.

Основні функції контролю у формі тестів реалізуються за умови дотримання 3-х принципів:

1) адекватності; 2) систематичності; 3) масовості.

1. Принцип адекватності означає: тести повинні бути однакової складності, включати матеріал, що є репрезентативним для цілої групи тестованих, і вимірювати тільки ті уміння, які планувались для контролю.

2. Принцип систематичності передбачає планування і регулярність проведення тестового контролю. Перевірка у формі тестів планується на певний період навчання, що забезпечує систематичність її проведення.

3. Принцип масовості полягає у використанні таких засобів контролю, які виключають пасивну діяльність тестованих при його проведенні. Даний принцип є перевагою тестового контролю у порівнянні із іншими методами.

Слід зазначити, що тест – це не просто тестові завдання, **це стандартизована вимірювальна система**, і як будь-яка система вона має притаманні їй специфічні (якісні) характеристики, без яких вона не може ефективно функціонувати.

Найважливішими якісними характеристиками тестів є **дійсність** (валідність, придатність), **надійність** (імовірність, правильність), **диференційна здатність** (можливість розрізнити сильних і слабких студентів), **ефективність** (тест, що забезпечує за інших рівних умов більшу кількість відповідей за одиницю часу, є більш ефективним), **можливість вимірювання та інтерпретації результатів тестування**.

Однією з найважливіших характеристик тестового контролю є можливість проведення педагогічного виміру результатів тестування й кількісно представити якість знань, умінь і навичок тестованих. У тестології **“вимірювання” – це процес приписування числа для відображення властивостей відповідно до вимог науки**.

В основі педагогічного виміру лежить кваліметричний підхід до оцінювання успішності навчання. Поняття **“кваліметрія”** прийшло в педагогіку з метрології – **науки про вимір і методи кількісної оцінки якостей будь-яких об’єктів** (предметів, явищ, процесів, у тому числі й педагогічних).

Мета педагогічної кваліметрії в лінгводидактиці – це отримання чисельних показників рівня сформованості комунікативної компетенції на основі виміру її складових. Оскільки знання, вміння, навички не належать до безпосередньо вимірюваних об’єктів, то їхнє вимірювання здійснюється опосередковано – через тестове завдання, у якому кодується один із елементів знання або властивостей досліджуваних об’єктів.

На підставі аналізу відповідей на велику кількість завдань можна зробити об’єктивний висновок про результати навчання та їх відповідність **Державним стандартам**. Кваліметричний підхід до оцінювання **“відповідності”** передбачає вимірювання визначених

параметрів знань, умінь, навичок (відбитих у великій кількості тестових завдань, які складені на матеріалі навчальних програм), статистичну обробку результатів вимірювань (у разі масового тестування) та обчислення комплексної кількісної оцінки якості іншомовної компетенції випробуванця (групи, вузу).

Засобом виміру рівня сформованості якості мовленнєвих умінь, навичок є **шкала**, що являє собою **числову систему**, в якій роль одиниці виміру виконує контрольне завдання. Отримані при вимірюванні числа дозволяють представити чисельні еквіваленти якості перевірених знань, умінь і навичок.

Інтерпретація отриманих в процесі тестування результатів є важливим показником при оцінюванні рівня підготовленості студентів. Тому при проведенні тестування потрібна **обов'язкова вказівка** щодо передбачуваної інтерпретації результатів. З урахуванням мети й задач проведення тестового контролю виділяються **три види** інтерпретації результатів тестування:

1. Змістовно-орієнтована інтерпретація націлена на виявлення елементів змісту необхідної дисципліни, що засвоїв тестований.

2. Критеріально-орієнтована інтерпретація заснована на перевірці рівня необхідних знань, умінь, навичок, які виступають у якості заданого стандарту, вимоги або критерія засвоєння. Важливим є визначення відповідності знань тестованих заданому рівню підготовленості (критерію).

3. Нормативно-орієнтована інтерпретація результатів тестування направлена на виявлення краще підготовленого з тестованих і визначення його місця (рангу).

Зазначені характеристики тестового контролю визначають його специфіку та сутність: **тестовий контроль – це науково обґрунтований метод дослідження, це метод педагогічних вимірів із використанням тесту-системи завдань специфічної форми, зростаючої складності, які дозволяють якісно й точно**

визначити структуру знань, умінь, навичок і кількісно виміряти рівень підготовленості тестованих за допомогою спеціальної шкали результатів.

Основні функції та якісні властивості тестового контролю як методу діагностики навчальної успішності студентів зумовлюють

його **суттєві переваги** перед іншими методами педагогічного контролю, а саме:

- підвищення швидкості перевірки якості засвоєних знань і вмінь навчанців;
- можливість охоплення повного обсягу навчального матеріалу;
- можливість масового застосування та висока об'єктивність оцінювання;
- можливість використання в комп'ютерних навчальних системах;
- застосування математико-статистичної обробки результатів контролю;
- здійснення принципу індивідуалізації й диференціації навчання завдяки використанню спеціально розроблених тестів;
- можливість збільшити частоту й регулярність контролю за рахунок автоматизації перевірки;
- сприяння інтеграції системи освіти країни в європейський освітянський простір.

Але точка зору щодо тестування як ефективного методу контролю й визначення якості засвоєних знань студентами не знаходить одностайної підтримки як у вітчизняних, так і в зарубіжних учених. Як відмічається в наукових роботах, на сучасному етапі тестування в США і Великобританії знаходиться у кризовому стані, при цьому увага акцентується на таких факторах:

- тести не здатні потрібним чином оцінити результати навчання;
- не підходять для встановлення такої характеристики особистості як обдарованість;
- звужують наше уявлення про академічну освіту й освіту взагалі;
- оцінки тестових завдань не об'єктивні – не враховують природних даних особистості, такі характеристики як знання фактів, уміння логічно висловлювати свої думки неможливо визначити шляхом тестування;
- тестові завдання не дозволяють перевірити рівень знань студентів з усіх дисциплін, оскільки різні дисципліни неоднаково піддаються формалізації й не вкладаються в систему тестових завдань (наприклад усна мова);
- існує імовірність вгадування відповідей на тестові завдання;

– для створення якісного тесту потрібна велика вибірка тестованих (декілька десятків тисяч осіб);

– немає достатньої кількості наукових досліджень щодо сутності та науково-теоретичних засад технології тестування як засобу підвищення контролю за навчально-педагогічною діяльністю у вузі.

Наведені фактори свідчать про те, що на сьогодні тестування не є адекватним методом педагогічного контролю й оцінювання якості знань. Однак той факт, що тести задовольняють методичним критеріям якості, забезпечують об'єктивність трьох головних стадій процесу оцінювання – **вимірювання, аналізу даних та їх інтерпретації**, припускає можливість їх широкого застосування із введенням у навчальний процес електронних засобів комунікації та дистанційного навчання. Щодо використання тестів у навчанні іноземних мов у ВНЗ, то, на наш погляд, вони є ефективними засобами при поточному, тематичному контролі. При проведенні контролю з метою отримання максимально точних оцінок результатів навчання ІМ тестування слід поєднувати з іншими традиційними методами й формами перевірки. Саме за таких умов можна отримати достовірну інформацію про якість знань і рівень сформованості іноземної компетенції тестованих та здійснювати корекцію процесу навчання ІМ.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аванесов В. С.* Педагогические тесты. Вопросы разработки и применения / В. С. Аванесов, Т. С. Хохлова. – Д. : Пороги, 2005. – 63 с.
2. *Коккота В. А.* Лингводидактическое тестирование / В. А. Коккота. – М. : Высшая школа, 1989. – 127 с.
3. *Метешкін К. О.* Кваліметричний підхід до оцінювання знань, умінь та навичок тих, хто навчається [Електронний ресурс] / [К. О. Метешкін, Ю. П. Белокурський, В. Є. Козлов, І. О. Юзьков]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
4. *Ніколаєва С. Ю.* Основи сучасної методики викладання іноземних мов / Н. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2008. – 286 с.
5. *Петрашук О. П.* Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі : [монографія] / О. П. Петрашук. – К. : Видав. центр КДЛУ, 1999. – 261 с.
7. *Фоломкина С. А.* Тестирование в обучении иностранным языкам / С. А. Фоломкина // ИЯШ. – 1986. – № 2. – С. 16–20.
8. *Ханіна О. М.* Проблема тестування в сучасній методиці викладання іноземної мови / О. М. Ханіна // Іноземні мови. – 2004. – № 1. – С. 21–24.
9. *Цатурова І. А.* Функция теста как средства контроля / И. А. Цатурова // Проблемы контроля при обучении иностранного языка в вузе. – Саратов : Саратов. ун-т., 1984. – С. 3–6.
10. *Чаркіна О. А.* Стимулююча функція оцінювання у навчанні студентів університетів / О. А. Чаркіна // Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітянського простору моніторингу якості освіти. – К. : Ін-т Вищої освіти АПН України, 2007. – Т. 7. – С. 425–431.
11. *Brown J. D.* Criterion-referenced Language Testing / J. D. Brown, T. Hudson. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2000. – 320 p.